

41

G. Jensen V. O. Olsen

12/3/1955

A. G. Nathorst.

Mindeord den 31. Januar 1921.

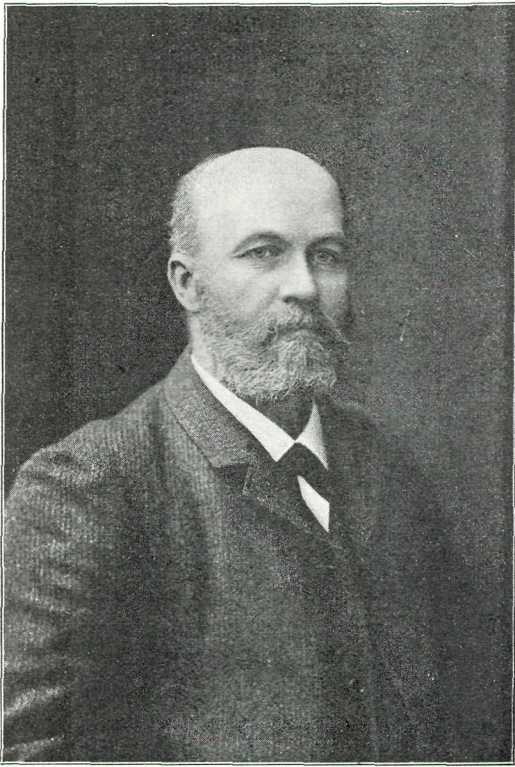
Af

Ad. Clément.

Meddelelser fra Dansk geologisk Forening. Bd. 6. Nr. 1.

1921

Ansvaret for Afhandlingernes Indhold paahviler Forfatterne.

Alf Nathorst.

Foreningens Æresmedlem ALFRED GABRIEL NATHORST, der var født d. 7. November 1850, døde d. 20. Januar 1921.

Hans Slægt var af engelsk Oprindelse, og hans Oldefader, der var Læge, flyttede ca. 1750 til Stockholm.

Hans Fader var den bekendte Agronom HJALMAR NATHORST, der var Lærer ved og Forstander for Landbrugsskolen paa Alnarp mellem Lund og Malmø, og her blev den unge Søn tidlig interesseret for Naturstudiet.

Han blev Student ved Lunds Universitet i 1868 og fik her bl. a. Prof. N. P. ANGELIN til Lærer. ANGELIN havde i

mange Aar samlet og undersøgt cambro-siluriske Forsteninger og solgt Exemplarer deraf til Museet i København, hvis Forstander Prof. FORCHHAMMER forelagde ANGELIN'S første Arbejde *Palæontologia svecica* paa det sjette Naturforskerskermøde i Stockholm 1851, der derved, siger NATHORST, blev et Mærkeaar i skandinavisk Palæontologi. FORCHHAMMER anbefalede ogsaa ANGELIN gennem Baron WREDE til det svenske Videnskabs Akademi til dette Arbejdes Fortsættelse¹⁾. Allerede i Sommeren 1868 havde Prof. ANGELIN den unge Student A. G. NATHORST med paa en Undersøgelsesrejse i Skaane, og NATHORST'S Undersøgelser i Stenbruddet ved Andrarum blev trykt i K. Vet. Akad. Öfversigt i Jan. 1869, hvorefter Prof. JOHNSTRUP (formodentlig gennem Prof. ANGELIN) indbød den unge Forsker til at være sig behjælpelig ved Studiet af Cambro-Siluret paa Bornholm i Sommeren 1869, hvor de toge Ophold i Aakirkeby og derfra besøgte de kendte Forekomster ved Aaerne S. herfor. Efter Hjemkomsten til København tog JOHNSTRUP til sin Familie, der laa paa Landet, og NATHORST blev indkvarteret hos hans Nabo paa Universitetet, Prof. JAP. STEENSTRUP, for at overvære den danske Kronprins' Bryllup med den svenske Kongedatter.

I 1870 var NATHORST paa Spitsbergen med WILANDER og lærte her den arktiske Flora grundigt at kende, og ved sin Hjemkomst genfandt han dens Levninger i en Teglværksgrav lige ved Alnarp, hvor Leret var, hvad vi nu kalde senglacialt Ferskvandsler: Dryazonen. Dette blev af vidtrækkende Betydning for Opfattelsen af Klimaets Ændring som Aarsag til Plantevækstens Ændring.

I 1837 havde JAP. STEENSTRUP, som bekendt, vundet Prisen²⁾ for en af Videnskabernes Selskab i 1835 udsat

¹⁾ *Palæontologica Scandinavica* (som udkom 1854, genoptrykt 1878) ifg. Brev fra FORCHHAMMER til ANGELIN af 20/8 1851 i Kungl. Vet. Akad. Bibl. Stockholm.

²⁾ Forstraad BANG havde dog faaet Halvdelen deraf, og hans Skrift var tilstillet JAP. STEENSTRUP til Benyttelse.

Vid. Selsk. n—m Afh. IX. Del, S. 86, 1842, 2: JAP. STEENSTRUP: Vidnesdam- og Lillemose.

Opgave om Undersøgelsen af de Forhold, hvorunder Naaletræstammer forekomme i vore Moser, hvoraf Resultatet¹⁾ angives saaledes, at de fundne Træer kan adskilles i »3 forskellige Vegetationsperioder, Fyrretræernes, Egetræernes og Elletræernes, hvilke, skjønt forbundne ved Overgange, ere bestemt adskilte fra hinanden.« o. s. v.

Den i 1842 offentliggjorte Afhandling har efter Bedømmelsen faaet mange Tilføjelser, bl. a. angives nu som ældste Lag Bævreaspens forud for Fyrrens, men særlig interesserer det her, at Afhandlingen nu slutter saaledes:

»Jo længere vi gaae tilbage i Tiden, jo raare og »koldere var Klimaet. Dette Svar bydes os, selv om »vi ikke tage Hensyn til det Rimelige i den nyeste »geologiske Anskuelse, at i Begyndelsen af vor nu »værende Jordperiode var den største Deel af Europa »og maaske af den hele Verden skjult af et efter- »haanden forsvundet og forsvindende Iisdække.«

Efter Prisaafhandlingens Bedømmelse i 1837 var der da sket det, at Istidstheorien, der her i Norden vel kun havde JENS ESMARK (1763—1839), Prof. i Kristiania, som eneste Tilhænger, havde faaet fornyet Aktualitet ved at AGASSIZ (1807—1873), Elev af CHARPENTIER (1786—1855), i 1837 i Neuchâtel²⁾ havde holdt Foredrag over Gletscher og Istid, og d. 6. Sept. 1838 i »la Société géologique de la France« paa et Ekursionsmøde i Porrentruy, Kanton Bern, aabnede en Diskussion om Istiden, der vakte stor Opmærksomhed.³⁾ Et Uddrag af AGASSIZ' »Etudes sur les glaciers« 1840 blev af Botanikeren A. S. ØRSTED i 1842 meddelt i »Naturhistorisk Tidsskrift«.

Botanikeren og Meteorologen J. FR. SCHOUW⁴⁾ delte ikke

¹⁾ Vid. Selsk. Oversigt ^{31/5—31/12} 1837, S. 19 og S. 31. Mindeskrift for Steenstrup: II. S. 21.

²⁾ ELIZ. AGASSIZ: Louis Agassiz. 1887. p. 198.

³⁾ Bulletin de la Soc. géol. de la France. Tom IX 1838. S. 407, 443.

⁴⁾ Dansk Tidsskrift. I. 1847. S. 511.

STEENSTRUPS Mening: at Klimaet havde forbedret sig fra Tiden for de ældste Lag til Tiden for Bøgens Fremvæxt i vore Skove og troede navnlig ikke, at Egetiden havde været koldere end Nutiden eller Bøgetiden. Han anfører, at Dr. POULSEN havde fundet Bøgen i en Holstensk Mose netop i Egeperiodens Lag. Men »hvis vi i vore Moser fandt Dvergbirken (*Betula nana*), vilde vi med Grund slutte, at Klimaet maatte have været koldere«. Og hertil sluttede VAUPELL¹⁾ sig.

Selv STEENSTRUP synes paa et Tidspunkt at have sluttet sig til SCHOUWS Opfattelse, i al Fald taler han i 1869 ikke mere om Klimatændringer²⁾. Men nu havde NATHORST jo netop fundet *Betula nana* i Leret ved Alnarp sammen med *Dryas octopetala*, der har givet Laget Navn³⁾. Han skelner endog i 1872 mellem et nedre Lag med *Salix polaris* og et øvre med *Salix reticulata*.

I sit Arbejde fra 1870 kommer NATHORST udførligt ind paa danske Forhold og omtaler STEENSTRUPS, SCHOUWS og VAUPELLS Arbejder. Fra 1871 opbevares mellem Prof. JOHNSTRUPS Papirer (nu paa mineralogisk Musæum) en Indbydelse til at komme over og besigtige det nye Fund:

„Åkarp vid Alnarp, den 2. Maj 1871.

»Högädle Herr Professor!

»Enligt löfte får jag härmed underrätta Herr Professorn om att lera nu tages till tegelberedning vid »Alnarp af den søtvatteuslera, hvori de arktiska växt- »lemningarne blifvit funna, och att denna således är »tillgänglig att studera. På samma gång får jag bedja »Professorn hjertligen välkommen till Alnarp när Professorn finner det samma lägligt; jag vore dock tack- »sam om Professorn läte mig på förhand veta dagen »för Professorns ankomst. Min far ber mig framföra

¹⁾ CHR. VAUPELL: De nordsjællandske Skovmoser. 1851. S. 51.

²⁾ JAP. STEENSTRUP: Tørvemosernes Bidrag til Kundskab om Landets forhistoriske Natur og Kultur. Beretn. om Landmandsforsamlingen i Kbh. 1869. (Særtr. 1870). Folkelæsning 1870, 1888, 1913.

³⁾ Lunds Universitets Årsskrift 1870.

»sina helsningar till Professorn och å hans vägnar
»önska Professorn välkommen. Jag är hemma när
»som helst och förmoder att Professorn vet att det är
»till Åkarps station som biljett bör tagas från Malmö.

Med största högaktning
och tillgifvenhet

Alfred Nathorst.

Brevet har ingen Angivelse af, til hvem det er skrevet, men det var Prof. JAP. STEENSTRUP, som i Juli 1871 rejste til Alnarp og tog NATHORST's arktiske Flora i Øjesyn. NATHORST kom derefter d. 6. Septbr. til København og tog med STEENSTRUP ud til en Mose i Nordsjælland, hvor det nu lykkedes STEENSTRUP at finde *Betula nana*, medens *Dryas octopetala* senere paa Dagen fandtes af NATHORST. I Minde-skriftet for JAP. STEENSTRUP 1913 fortæller NATHORST selv om sit Forhold til denne.

NATHORST, der i 1874 blev Dr. phil. og Docent i Geografi i Lund, var i Aarene 1873—84 knyttet til Sveriges geologiska Undersøgning og blev i 1884 ansat som Professor og Intendent ved Riksmuseet i Stockholm, hvor en ny Afdeling for fossile Planter blev oprettet for ham. Han genfandt sin arktiske, fossile Flora i England 1879 og i Mecklenburg og Schweiz i 1880.

Spitsbergen besøgte han igen i 1882 sammen med G. DE GEER og paa »Antarctic« Expeditionen i 1898, der desuden undersøgte Bjørneøen, Hvita Øen og Kong Karls Land. Hans Interesse for de nordiske Landes uddøde og levende Plantevæxt og Geologi har to Gange ført ham til Grønland; saaledes var han Souschef paa NORDENSKIÖLD's »Sofia« Expedition (2den Dicksonske) i 1883 fra Waigat til Kap York, medens NORDENSKIÖLD færdedes paa Indlandsisen. I 1899 ledede han en Eftersøgelsesexpedition efter den forulykkede Ballonfarer ANDRÉE til Nord-Øst Grønland og holdt herom et Foredrag i Dansk geologisk Forening d. 14. Marts 1900. Sine Rejser beskrev han i »Två Somrar i Norra Ishafvet«.

Hans videnskabelige Arbejder vurderes højt af Specialforskerne, og særlig for Danmark har han haft stor Betyd-

ning ved sin nævnte Opdagelse af Dryasleret og ved Studier af Grønlands Geologi og den fossile grønlandske Flora.

Han var desuden en fortrinlig populær Forfatter og hans Bog »Jordens Historia« efter NEUMAYR, der udkom i 1888—94, vil være vel kendt af de fleste her tilstedeværende.

Sine store Landsmænd blandt Geologerne: EMANUEL SWEDENBORG (1688—1772), CARL v. LINNÉ (1707—78), SVEN NILSSON (1787—1883), OTTO TORELL (1828—1900) og GUSTAF LINNARSSON (1841—1881) har han mindet i Skrift og Tale. Nu er det om ham selv vi sige:

Ære være hans Minde!
